

Mekke Döneminde Müslümanlara Yapılan Fiziksel İşkenceler *Physical Tortures of Muslims During the Meccan Period*

Rahime YANARDAĞ^{(1), (*)}

ÖZET

Mekke döneminde İslam'a davete başlamasıyla birlikte Hz. Peygamber (as) ve ona inananlar gerek fiziksel gerekse psikolojik birçok işkence ve eziyete maruz kalmışlar. Bu çalışmanın amacı da Mekke döneminde Hz. Peygamber'e ve diğer Müslümanlara yapılan bu fiziksel işkence ve eziyetleri incelemektir. Yapılan bu çalışmada Hz. Peygamber davet metotlarında her türlü iyi niyet ve hoşgörülü tutum sergilemesine rağmen Mekkeli müşriklerin, Müslüman topluma yönelik önce psikolojik baskılarını artırdığı, daha sonra bu baskıları fiziksel müdahalelere dönüştürdükleri görülmektedir. Bu müdahalelerin Hz. Peygamber'e, kölelere, cariyelere, fakirlere, Mekke'de koruması olmayan kimselere ve zayıf Müslümanlara kafasını ezme, boğmaya çalışma, öldürme teşebbüsünde bulunma, kızgın kayalıklara yatırma, ateş ile yakmaya çalışma şeklinde uygulandığı bulunmuştur. Bu işkencelerle baş edebilmek için Hz. Peygamber'in inananlara dinlerini daha iyi yaşayabilecekleri yer olan Habeşistan'a hicret etmeyi tavsiye ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Ancak her türlü eziyete rağmen Hz. Peygamber ve Müslümanların Mekke döneminde inandıkları doğru yoldan geri dönmedikleri anlaşılmıştır.

Keywords: Müslümanlar, Mekke Dönemi, Fiziksel İşkenceler, Eziyet

ABSTRACT

With the invitation to Islam during the Meccan period, Hz. The Prophet (pbuh) and those who believed in him were subjected to many tortures and torments, both physical and psychological. The aim of this study is to examine Hz. It is to examine these physical tortures and torments inflicted on the Prophet and other Muslims. In this study, Although Hz. the Prophet displayed every kind of good will and tolerant attitude in his invitation methods, it has come to the fore that the Meccan polytheists first increased their psychological pressure on the Muslim community and then turned these pressures into physical interventions. These interventions It has been found that it was applied to the Prophet, slaves, concubines, poor people, people who had no protection in Mecca, and weak Muslims by crushing their heads, trying to strangle them, attempting to kill them, laying them on hot rocks, and trying to burn them with fire. In order to cope with these tortures, It has been concluded that Hz. The Prophet advised believers to migrate to Abyssinia, where they could practice their religion better. However, despite all kinds of persecution, It has been understood that Hz. The Prophet and the Muslims did not turn back from the true path they believed in during the Meccan period.

Anahtar Kelimeler: Muslims, Mecca Period, Physical Tortures, Suffering

* Responsible Author/Sorumlu yazar

¹ Öğr., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi,
rahimeyanardag@gmail.com
0009-0008-9652-9051

Article History/Makale Tarihi:

Received/Teslim :08.09.2024
Accepted/Kabul :04.10.2024
Published/Yayımlama :31.12.2024

Cited/Atf:

Yanardağ, R. (2024). Mekke Döneminde Müslümanlara Yapılan Fiziksel İşkenceler, *Bulanık MYO Sosyal Bilimler Dergisi* (BULSODER), 2 (2), 7-14.

Copyright/Telif Hakkı

Bu makale, Creative Commons Atf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı (CC BY NC)'nin hükmü ve koşulları altında dağıtılan açık erişimli bir makaledir.

GİRİŞ

Günümüzde insanlık suçu olarak kabul edilen fiziksel işkenceler çok uzun bir geçmişe dayanmaktadır. Kur'an-ı Kerim'de peygamberlerin ve onlara inananların öldürüldüğünden, çeşitli işkencelere maruz kaldıklarından söz edilmektedir. Hz. Peygamber (as) ve ona inananlar da diğer birçok peygamber gibi çeşitli işkencelere maruz kalmıştır.

Hız. Peygamber tebliğ görevini bir metot ve plan çerçevesinde yapmıştır. Allah'ın açık davet emriyle birlikte Hız. Peygamber, İslam'a davete ilk olarak aile fertlerinden ve güvendiği yakın dostlarından başlamıştır. Hız. Peygamber tebliğine her ne kadar yakın akrabaları ve dostlarından başlamış olsa da onu zor günler beklemişti. Çünkü kendisine gönderilen vahyi, çekinmeden insanlara iletmesi istenmiştir (Hicr, 15/94). Hız. Peygamber bundan itibaren Mekke'nin fethine kadar yaklaşık yirmi yıl sürecek çetin mücadelesine devam etmiştir. Bu mücadele Hız. Peygamber ve Müslüman toplum için birçok zorluğu da beraberinde getirmiştir.

Hız. Peygamber tebliğ vazifesinde insanlara karşı kullandığı her türlü iyi niyetli tebliğ yöntemine rağmen yine de Mekke'li müşrikler siyasi, dinî, kültürel ve ekonomik nedenlerle kendisine ve İslam'a karşı çıkmışlar. Müşrikler, Müslümanları inancından vazgeçirmek adına uyguladıkları her türlü caydırıcı propagandaya rağmen Hız. Peygamber'e inananların sayısının artması (Pırlanta, 2018) ve özellikle de müşrikler için kutsal olan putların işe yaramadığını, kişiye fayda ve zararının olmadığını, değer katacak tüm vasıflardan uzak olduğunu belirten ayetlerin inmesiyle eziyet ve işkencelerini daha da artırmışlar (Apak, 2014). Bunun yanı sıra, müşrikler, Müslüman toplum üzerinde kurdukları psikolojik baskıdan arzu ettikleri sonucu elde edemeyince, baskılarını fiziksel müdahale alanına yaymaya başlamışlar (Külekçi, 2018). Bu baskılara Hız. Peygamber ile birlikte kimsesiz Müslümanlar da maruz kalmışlar. Ayrıca Müslümanlığı kabul eden cariyelere, kölelere, fakirlere ve kendilerini müşriklere karşı koruyacak kimsesi olmayanlara karşı bu eziyet ve işkenceler çok daha ağır boyutlarda sürdürülmüştür (Pırlanta, 2018). Dolayısıyla bu çalışma da Mekke döneminde Hız. Peygamber'in ve Müslümanların maruz kaldığı fiziksel işkenceleri incelemeyi amaçlamaktadır.

1. HIZ. PEYGAMBER'E YAPILAN FİZİKSEL İŞKENCELER

Hız. Peygamber, Rabbinin kendisine bildirdiği Risâlet görevini tebliğ etmeye başladığında birçok zorlukla karşılaşmıştır. Bu bağlamda ona en çok zorluk çıkaran ve tebliğ görevinde onu engellemeye çalışanlar Mekke'li müşrikler olmuştur. Müşrikler başlangıçta önemsemedikleri, insanlar tarafından kabul göreceğine ihtimal vermedikleri bu yeni dinin gün geçtikçe güçlendiğini, hatta kendi inanç ve değerlerini tehdit ettiğini anladıkları zaman Hız. Peygamber'e eziyet etmeye ve işkencelerini sürdürmeye devam etmişler. Gün geçtikçe de şiddetinin etkisini arttırmışlar.

Bu eziyetlerden biri de Ebû Cehil tarafından Hız. Peygamber'e yapılmıştır. Ebû Cehil; dinlerini yalanlama, atalarına sövme, onları akılsızlıkla suçlama ve ilahlarına sövme gibi iddialarla Hız. Peygamber secdeye iken kafasını taşla ezeceğini belirtmiştir. Hız. Peygamber mescitte namaza durup secdeye gidince düşüncesini gerçekleştirmek için taşı eline almış, ancak planını gerçekleştiremeden taş onun elinden düşmüştür (Ebû Şehbe, 1992; İbn Hişam, 2006). Müşriklerin eziyet ve işkenceleri karşısında Allah, resulü koruduğu için Ebû Cehil Hız. Peygamber'e zarar verememiştir. Başka bir ifade ile belirtmek gerekirse, Müşrikler, her şeyi göze alarak Hız. Peygambere eziyet etme ve hatta onu öldürme teşebbüsünde bulunmuşlardır, ancak amaçlarına ulaşamamalarındaki en önemli etkenin Allah'ın, resulü korumuş olduğunu söylemek mümkündür.

Hız. Peygamber'e düşmanlık ve eziyet konusunda Ebû Cehil ve Ebû Leheb gibi müşriklerin önde gelenleri O'nu yıldırma teşebbüsünden de hiçbir şekilde vazgeçmemişler ve dolayısıyla farklı yollara başvurmuşlardır. Ebû Cehil Hız. Peygamber'e eziyet konusunda ısrarını devam ettirmiş, Hız. Peygamber'in geçtiği yollara dikenler ve dallar koyarak O'na zarar vermek istemiştir (Ünlü, 2012). Ebû Leheb de Hız. Peygamber'in peygamberliğini kabul etmediği gibi O'na engel olmak için elinden geleni yapmıştır. Hız. Peygamber hac mevsiminde dışarıdan gelenleri ziyaret edip tebliğini yaptığı sırada Ebû Leheb O'nun arkasından gelerek insanlara O'nun amcası olduğunu, O'nu iyi tanıdığını ve O'na inanmalarını gerektiğini belirtmiş ve onların inanmalarını engellemeye çalışmıştır. Bununla yetinmeyip Hız. Peygambere taşlayarak ayaklarını kanatmıştır (İbn İshâk, 2009). Başka bir rivayete göre Ebû Leheb'in karısı Ümmü Cemil de Hız. Peygamber'in geçtiği yollara dikenler taşıyıp, Hız. Peygamber geçerken dikenleri geçtiği yola atarak O'na eziyet etmek istemiştir. Bundan dolayı Allah onun ismini "Hammalete'l-hatab" koymuştur ve akabinde Ebû Leheb ve Ümmü Cemil hakkında Tebbet Suresi nazil olmuştur (İbn Hişam, 2006).

Müşrikler Hız. Peygamber'i davasından vazgeçirmek için daha başka birçok eziyete başvurmuşlardır. Bu eziyetlerden biri de Ukbe b. Ebî Muayt tarafından Hız. Peygamber'in sırtına boşaltılan deve işkembesidir. Bu olayı Belâzürî şöyle aktarmıştır: *"Ukbe ve Ebû Cehil'in de aralarında bulunduğu bir grup Hicr'deydiler. Hız. Peygamber o sırada namaz kılmaktaydı. Ebû Cehil, yeni kesilmiş deve işkembesinin kimde bulunduğunu ve bu işkembeyi kimin getirip Hız. Peygamber'in üzerine*

boşaltacağını sormuş.” Ukbe bunu yapabileceğini belirttiikten sonra işkembeyi getirmiş ve Hz. Peygamber secdedeyken O'nun üzerine boşaltmıştır. Hz. Fatıma, babasını o halde görünce çok üzölmüş ve üstünü temizlemeye çalışmıştır. Yapılanlardan dolayı da oradakilere kızmıştır (Belâzuri, 2020; İbn Kesir, 2014). Ukbe'nin eziyetleri bununla sınırlı kalmamıştır. Bu eziyetlerinin yanında Hz. Peygamber'e hakarete bulunmuş ve O'nun yüzüne de tükürmüştür. Ukbe, her ne kadar yaptığı bazı teşebbüslerde başarılı olmasa da eziyetlerini sürdürmeye devam etmiştir. Bu da yapılan eziyetler konusunda müşriklerin ısrarcı olduklarını ve Hz. Peygamber'i vaz geçirmek için elinden geleni yaptıklarını göstermektedir.

Müşrikler tarafından Hz. Peygamber'e yapılan şiddetin boyutu gün geçtikçe artmaya devam etmiş. Bu eziyetin boyutu Abdullah b. Amr b. el-As'a sorulduğu zaman o, Peygamber'e yapılan en şiddetli eziyeti şöyle anlatmıştır:

“Bir ara Rasulullah, Kâbe'nin Hatim kısmında namaz kılmakta iken Ukbe b. Ebî Muayt gelip elbisesinin eteğini Hz. Peygamber'in boynuna doladı ve boşacak derecede O'nu sıktı. Hz. Ebû Bekir gelip Ukbe b. Ebî Muayt'ı omzundan tutarak Rasulullah'ın yanından uzaklaştırdı ve Hz. Peygamber'i kurtardı.” (İbn Kesir, 2014).

Rivayetlerden de anlaşılacağı üzere müşriklerin Hz. Peygamber'e eziyetleri gün geçtikçe artmış ve insanlıktan uzaklaşarak bu eziyetler işkence boyutuna ulaşmıştır. Hatta bununla kalmayarak müşrikler O'nu öldürme teşebbüsünde dahi bulunmuşlardır. Müşriklerin bu tavırları Hz. Peygamber'i ve Müslümanları hem üzmüş hem de onların daha dikkatli olmalarını ve yeni tedbirler almalarını gerekli kılmıştır.

2. MÜSLÜMANLARA YAPILAN FİZİKSEL İŞKENCELER

Müşrikler Hz. Peygamber ile birlikte birçok Müslümana da eziyet ve işkence etmiş. Bu eziyet ve işkenceleri daha çok, kişinin toplumdaki konumuna göre yürütmüşlerdir. Ailesi ve kabilesi zengin ve güçlü olan Müslümanlarla kimsesi olmayan veya ailesi fakir ve güçsüz olan Müslümanlara karşı uyguladıkları caydırıcı yöntemler aynı olmamıştır (Montgomery Watt, 2016; Özer, 2014). Bundan dolayı en ağır eziyetler de kabilesi olmayan köle, cariye ve güçsüz kişilere karşı uygulanmıştır.

Zinnîre, Hz. Ömer'in ailesine mensup bir köledir. Zinnîre, İslam dinini kabul ettiği için Mekkeli müşrikler tarafından işkence görmüş. Bu işkencelerin şiddetinin artması üzerine gözlerini kaybetmiştir. Kureyşlilerin kendisi hakkında *“Lât ve Uzzâ'dan başkası onu kör etmedi”* sözleri üzerine *“Vallahi yalan söylüyorlar! Lât ve Uzzâ, ne zarar verebilir ne de fayda!”* şeklinde karşılık vermiştir. Rivayete göre azat edildikten bir müddet sonra Allah gözlerindeki engeli kaldırmış (İbn İshak, 1988).

Yukarıda belirtilen rivayetten de anlaşılacağı üzere Mekkeli müşrikler yaptıkları işkencelerde sınır tanımamış, Müslümanlara en ağır işkenceleri yapmışlardır. Dinlerinden dönmeleri için yapılan bu işkenceler bazen bir uzvun işlevsiz kalmasına bile yol açmıştır.

Bu işkencelere maruz kalanlardan biri de Abdullah b. Mes'ud'dur. Bir grup sahabi, Kur'an'ı Kureyş'e duyurmayı ve bu işi yapma konusunda kimin cesaretli olduğunu kendi aralarında konuşmuşlar. Abdullah b. Mes'ud bunu kendisinin yapabileceğini söyleyerek gönüllü olmuştur. Arkadaşları bunu yapacak kişinin güçlü bir kavme sahip olması gerektiğini belirtse de Abdullah b. Mes'ud bunu kabul etmemiş ve kendisini koruyacak olanın Allah teala olduğunu belirtmiş. Abdullah b. Mes'ud, Makam-ı İbrahim'e giderek Rahman suresini okumuş. Bunu duyan Kureyşliler ona saldırmaya başlamışlar. Onlar Abdullah b. Mes'ud'u dövdükçe o okumaya devam etmiş. Kureyşliler, yüzünde ve vücudunca derin izler kalacak şekilde Abdullah b. Mes'ud'a eziyetlerini sürdürmüşler (İbn Hacer, 2001).

Benû Abduddâr'ın cariyelerinden Nehdiyye ve kızı inançlarından dolayı sahipleri tarafından işkence görmüşler. Cariyelerin sahibi onları azat etmeyeceğini sürekli tekrarlar ve yemin ederdi. Hz. Ebû Bekir, cariyelerin serbest bırakılması konusunda ısrar etse de kadın serbest bırakmama konusunda ısrarını sürdürmüştü. Son çare olarak Hz. Ebû Bekir, bu anne ve kızı kendisine satması teklifinde bulunmuştur. Bunun üzerine kadın *“Onları sen bozdun zaten”* diyerek onları Hz. Ebû Bekir'e satmış. Alışverişi bitiren Hz. Ebû Bekir, un öğretmekte olan anne ve kızın yanına giderek un öğretmeyi bırakabileceklerini ve hür olduklarını bildirmiştir (Belazuri, 2020; İbn Kesir, 2014).

Hz. Peygamber, Mekke müşriklerinin hem kendisine hem de Müslümanlara yaptıkları saldırıları en az seviyeye indirmek için bazı farklı yollara başvurmuştur. Bu yollardan biri de Müslümanları, köleleri

satın almaya teşvik etmesi olmuş (Sarıkaya, 2020). Hz. Ebû Bekir de bu teşvik üzerine gücü nispetinde köle ve cariyeleri satın alıp, sonrasında da onları azat ederek hürriyetlerine kavuşmalarını sağlamıştır.

Mekkeli müşriklerin işkenceleri sadece bireysel kalmamış, bazen bütün bir aileyi kapsayacak şekilde olmuştur. Ammâr ve ailesi de Müslümanlığı benimsedikten sonra kimseleri olmadığı için müşriklerin işkencelerine maruz kalmışlardır (Kılıç, 2020). Mahzumoğulları, güneşin en yakıcı olduğu saatlerde Ammâr ve ailesini kayalıklara yatırmış ve en ağır işkenceleri uygulamıştır. Onları bu halde gören Hz. Peygamber, onlara karşı hiçbir şey yapamamanın üzüntüsünü yaşamıştır. Yanlarından geçtiği bir gün *“Ey Yâsir ailesi! Sabredin! Varacağınız yer cennettir”* şeklinde (İbn İshak, 1988) telkinde bulunarak, onların sabir etmeleri gerektiğini ve vefat ettikten sonrada bu zorlukların karşılığı olarak cennete gireceklerini belirtmiştir.

Ammâr'ın annesi Sümeyye, Müslüman oluşunu açıklamaktan çekinmeyen ilk Müslümanlardan birisidir. İslamiyet'i benimsediği için Ebû Cehil, onu caydırmak için güneşin yakıcı sıcağı altında günlerce bekletmiştir. Bununla birlikte inancından vazgeçmediği için de ayrıca ona ağır hakaretler etmiş. Sümeyye de Ebû Cehil'e ağır karşılık vermiş. İslam'dan başka her türlü teklifi reddettiği için Ebû Cehil elindeki mızrağı Sümeyye'nin vücuduna saplamış (Belazuri, 2020; İbn Hişam, 2006). Buna rağmen siniri geçmeyince Ebû Cehil, Sümeyye'nin ellerini ve ayaklarını develere bağlayarak develerin ters yönde gitmelerine neden olmuştur. Yapılan bu son işkence, Sümeyye'nin vücudunun parçalanmasına ve nihayetinde şehit düşmesine sebep olmuştur (İbn Hişam, 2006). Bu durum aynı zamanda Sümeyye'nin İslâm'ın ilk kadın şehidi olmasını sağlamıştır.

Ammâr da aynı işkencelere ilaveten su ve ateşle de işkenceye tabi tutulmuş. Ammâr b. Yâsir, yapılan işkencelerden dolayı şehit olan anne-babasından sonra yapılan eziyet ve işkencelere dayanamayı müşriklerin söylemesini istedikleri sözleri diliyle sarf etmiş. Sonra söylediklerinden pişman olan Ammâr üzgün bir şekilde Hz. Peygamber'e gelerek *“Ey Allah'ın Rasûlü! Ben helâk oldum”* demişti. Hz. Peygamber sebebini sorduğunda kendisine eziyet edenlerle arasında geçtiği olayı anlatmış ve sonunda da *“Dayanamadım, onların istediklerini söylemek zorunda kaldım. Yoksa beni öldürürlerdi!”* sözleri ile cevap vermiştir. Hz. Peygamber *“Peki, kalbin nasıldı?”* diye sorduğunda ise *“Vallahi kalbim hiçbir zaman inkâr etmedi, sadece dilimle söyledim.”* şeklinde yanıt vermiştir. Hz. Peygamber onu teskin ettikten sonra *“Yarın yine sana işkence eder ve seni aynı şeyleri söylemeye zorlarsa onların istediklerini söyleyebilirsin.”* şeklinde belirtmiştir (Belazuri, 2020; İbn İshak, 1988). Ammâr ve onun gibi zorlananların imanlarının zarar görmediğine dair de bir ayet nazil olmuş (Nahl, 16/106). Bundan da anlaşılmaktadır ki, Hz. Ammâr ve ailesi, İslamiyet'i benimsemekle topyekûn müşriklerin işkence ve zulümlerine maruz kalmıştır. Buna karşın bu ailenin dindeki samimiyetlerinde ve Hz. Peygamber'e olan bağlılıklarında bir gevşeme olmamıştır.

İşkenceye uğrayanlardan biri de İslam'ı kabul eden kölelerden olan Bilâl b. Rebâh'tır. Onun Müslüman olması büyük bir tepkiye yol açmış. Çünkü böyle bir durumda diğer kölelere kötü örnek olma ihtimali oldukça yüksektir. Kaldı ki Bilâl de İslam'ı benimsediği için işkenceye maruz kalmıştır (Sarıkaya, 2020).

Bilâl b. Rebâh, Mekk'e'de Habeşli bir köle olarak dünyaya gelmiş. Annesi Hamâme Ümeyye b. Halef el-Cumahî'nin cariyesidir (Fayda, 1992). Bilal, İslamiyet'i kabul edince Ümeyye onu dininden vazgeçirmek için ona her türlü eziyet ve işkence yapmıştır. Güneşin en yakıcı olduğu vakitlerde çöl kumlarına yatırarak göğsünün üzerine de kocaman bir kaya koydurmuş ve *“Vallahi böyle kalacaksınız! Ya Muhammed'i inkâr edip Lât ve Uzzâ'yı ilah edinirsin veya ölene kadar böyle kalacaksınız!”* demiş. Bilal de *“Ahad Ahad”* diyerek inancından taviz vermemiş (İbn Hişam, 2006; İbn İshak, 1988; Muhammed bin Abdulvahab, 1977; Safi, 2013). Benî Cumah mahallesinde yaşayan Hz. Ebû Bekir bir gün oradan geçerken Ümeyye'nin, Hz. Bilal'e karşı ağır işkencelerini sürdürdüğüne tanıklık etmiştir. Bu ağır işkenceleri görünce dayanamayan Hz. Ebû Bekir, Ümeyye'ye işkencelere son vermesi gerektiğini söyleyerek onu uyarılmış. Ümeyye *“Sen onun atalarımızın dininden yüz çevirmesine sebep oldun, onu kurtaracak olan da sensin!”* demiş. Hz. Ebû Bekir bunun üzerine yanındaki güçlü kuvvetli ve de şirk üzere olan siyahi kölesini, Hz. Bilal ile takas etmesini teklif etmiş. Ümeyye bu teklifi kabul edince Hz. Ebû Bekir, Bilal'i satın alarak azâd etmiştir (Belazuri, 2020; İbn Kesir, 2014). Bilâl tüm eziyet ve işkencelere rağmen dininden dönmemiştir. Bilâl b. Rebâh, Hz. Ebû Bekir'in azat ettiği Müslümanlardan biri olarak yaşamı boyunca Hz. Peygamber'e ve Hz. Ebû Bekir'e sadık bir dost olarak yaşamıştır.

Hız. Ebû Bekir yapılan zulümlere daha fazla seyirci kalamamış, eziyet ve işkence gören Müslümanları sahiplerinin biçtiği parayı ödeyerek satın almıştır. Satın aldığı Müslümanları azat ederek işkencelerden ve zulümlerden kurtarmış. Azat ettiği sahâbîler Bilâl-i Habeşî, onun annesi Hamâme, Zinnîre, Âmir b. Führeyre, Ubeyy, Ebû Führeyhe, Ümmü Ubeyy, Nehdiye ve Lübeyne gibi isimler sayılabilir (Aygül, 2003; Fayda, 1994).

Müşrikler sadece kölelere ve zayıflara eziyet etmemiştir. Eziyet görenler arasında hürler de bulunmuştur. Bunlardan biri de dininden vazgeçmesi için kavminden ve annesinden eziyet gören Mus'ab b. Umeyr'di. Musab, Mekke'nin en güzel giyinen ve en yakışıklı gençlerinden biriydi. Annesi onu bolluk içerisinde yetiştirmiş, maddi açıdan her isteğini yerine getirmiş. Hız. Peygamber "Mekke'de Mus'ab b. Umeyr'den daha yakışıklı, daha güzel giyinen ve daha müreffeh bir hayat yaşayan kimse görmedim" diye buyurmuş. Ailesi Mus'ab'ı inancından vazgeçirmek için elinden geleni yapmış. Vazgeçemeyince onu uzun süre zincirlerle bağlamıştır (Köksal, 1973). Habeşistan'a hicret izniyle birlikte o da hicret etmişti. Ailesi tarafından reddedilen Mus'ab, Mekke'ye döndükten sonra açlık ve yokluk içinde hayatını devam etmişti. Açlık ve yokluktan derisinin soyulduğu sahabiler tarafından belirtilmiştir (İbn Hacer, 1986; İbn İshak, 1988).

Müşrikler tarafından yapılan işkenceler bazen Müslümanların tüm hayatını etkileyecek izler de bırakmış. Nitekim bu izlerden biri de Habbâb'a yaptıkları işkenceler sonucunda ortaya çıkmıştır. Müşrikler Habbâb'ı kerpiç pişirdikleri fırının zeminine sırtüstü yatırarak sırtında yanık izleri kalmasına sebep olmuşlar (Belazuri, 2020). Hatta bu sebeple çocuğunun olmadığı da rivayet edilmiştir (Çelenk, 2017).

Başka bir rivayette de şöyle geçmektedir: Habbâb demirciydi ve Müslüman olmuştu. Hız. Peygamber diğer inananları ziyaret ettiği gibi onu da ziyaret etmiş ve ona yakınlık göstermiştir. Bunu gören müşrikler efendisine bu durumu haber etmişti. Bunun üzerine efendisi kızgın haldeki demiri, Habbâb'ın başına koymuştur. Bu olay Hız. Peygamber'e şikâyet edilince O, "Allahım Habbâb'a yardım et!" diye dua etmiş. Efendisi olan Ümmü Enmâr isimli kadın baş ağrısından şikâyet eder ve köpek gibi ulumuş. Ona başını dağlaması tavsiye edilince Habbâb da demiri kızartmış ve onun başına dağlamıştır (Belazuri, 2020).

İslam'ı ilk kabul eden Müslümanlardan olan Hız. Ebû Bekir ve Hız. Osman da müşrikler tarafından işkence gören Müslümanlar arasında sayılmaktadır. Hız. Osman'ı dininden vazgeçirmek için işkence eden amcası Hakem b. Ebû'l-Âs, Hız. Osman'ı hasıra bağlayıp, eğer uğruna atalarının dinini terk ettiği bu dinden vazgeçmeyecek olursa yakmakla tehdit etmiştir. Hız. Osman da bu duruma "Vallahi dinimi asla bırakmam!" diyerek kararlılıkla cevap vermiş. Başka bir gün de amcası onu tehdit etmekle kalmayıp, bağladığı hasır ile birlikte onu yakmış, hatta Hız. Osman yakılan hasırın dumanından zehirlenip ölümle karşı karşıya kalmıştır. Ancak amcası, yeğeninin dinine olan kararlılığını anlamış ve dolayısıyla onu kendi haline bırakmıştır (Köksal, 1973). Sonunda Hız. Osman bu eziyetlere dayanamayarak hicret etmiştir.

Hız. Ebû Bekir, tebliğ faaliyetlerini yürüten biriydi. Bir gün Kureyşliler onu tebliğ faaliyeti yaparken görünce çok öfkelenmiş ve hep birlikte ona saldırmışlar. Hatta Utbe b. Reb'ia ayakbaşıyla yüzüne ve gözüne vurarak onun bayılmasına sebep olmuş. Herkes bu işkencelerden sonra Hız. Ebû Bekir'in öldüğünü düşünürken, ancak kendisi günün sonunda ayıklanmıştır (en-Nedvi, 1992).

Müşriklerin Hız. Ebû Bekir'in sakalını ve saçını çeke çeke başını yardıkları (İbn Hişam, 2006), Talha b. Ubeydullah ile birlikte Hız. Ebû Bekir'i de ipe bağlayıp onlara eziyet ettikleri de rivayet edilmiştir (Köksal, 1973).

Müslüman olduğu için işkence gören diğer bir sahâbi de Zübeyr b. Avvâm'dır. Zübeyr'in Müslümanlığı kabul etmesine öncelikle amcası olan Nevfel b. Huveylid karşı çıkmış ve eğer İslâm'dan vazgeçmezse kendisine fiziksel şiddet uygulayacağına yönelik yemin etmiştir. Bundan bir sonuç alamayınca, yani Zübeyr b. Avvâm inancından vazgeçmeyince onu önce bir hasıra sarmış ve tavana asmış, daha sonra da ateş yakarak onun dumanıyla kendisine eziyet ve işkence etmiştir. Tüm yapılan eziyet ve uygulanan işkencelere rağmen Zübeyr inancından geri dönmemiş. Oğlu Zübeyr'e yapılan eziyetleri haber alan annesi Safiyye onu Nevfel'in işkencesinden ve eziyetlerinden kurtarmış (Efendioğlu, 2020).

Eziyet ve işkence gören Müslümanlar, sadece bunlarla sınırlı kalmamıştır. Müşrikler güçlerinin yettiği her Müslümana eziyet ve işkence etmişlerdir. Müslümanların müşrikler tarafından eziyetlere ve

işkencelere maruz kalması, Kur'an ayetlerinde de belirtilmiş olan önemli bir konudur (Bayram, 2019). Bu konudan bahseden bazı ayetler şöyledir:

"Allah'ı ve resulünü incitenleri Allah, dünyada ve âhirette lânetlemiş ve onlar için alçaltıcı bir ceza hazırlamıştır." (Ahzab 33/57) "Öte yandan, bilesin ki rabbin, eziyetlerle sinandıktan sonra yurtlarından göçenlerin, ardından çabalarını sürdürüp sabır gösterenlerin yardımcısıdır; artık bu yapılanlardan sonra rabbin elbette çok bağışlayıcı, çok merhametlidir." (Nahl 16/110) "Mümin erkeklere ve mümin kadınlara işkence edip de sonra tövbe etmeyenler var ya, işte onları cehennem azabı, yakıcı azap beklemektedir." (Burûc 85/10)

Ayetlerde Hz. Peygamber'e ve Müslümanlara eziyet ve işkence edenlerin cezalandırılacakları, gidecekleri yerin de cehennem olacağı belirtilmiştir.

Hz. Peygamber'in Mekke dönemindeki gayretleri neticesinde İslam'ı kabul edenlerin sayısının her geçen gün artması müşrikleri tedirgin etmiştir. Hatta müşrikler tedirgin ve rahatsız olmakla kalmamış, inananlara baskı yapmış ve süreç içerisinde bu baskılarını daha da artırarak eyleme dönüştürmüşler. Yani ilk Müslümanlar dinlerinden dönmeleri için müşrikler tarafından ağır baskılara ve işkencelere maruz kalmışlar. Bu nedenle ilk Müslümanlar can güvenlikleri hususunda da kaygı duymaya başlamışlar (Apak, 2017). Zira uygulanan işkence ve eziyetlere rağmen İslâm'ı kabul edenlerin sayısının giderek artması, müşriklerin uyguladığı işkencelerin şiddetini daha da artmasına neden olmuştur. Ashâbının yüz yüze kaldığı şiddetli işkenceler ve eziyetlere mani olma konusunda gücü yetmeyen, üstelik can güvenliği kaygısı sebebiyle Müslümanlardan bir kısmının dinlerini terk etmeleri (Öztürk, 2001) ihtimalinden endişe duyan Hz. Peygamber, özellikle kabileleri içinde himayesiz kalan Müslümanlara (İskender, 1981) Habeşistan'a hicret etmeleri tavsiyesinde bulunarak şöyle söylemiş; "Habeşistan'da hiç kimsenin zulme maruz kalmadığı bir kral var. O ülkeye gidin. Allah size bir ferahlık verecek ve bulunduğunuz durumdan sizi kurtaracaktır." (İbn İshak, 2013). Kur'ân-ı Kerîm'de geçen "Zulme uğramaları yüzünden Allah uğrunda göç edenleri muhakkak ki biz bu dünyada güzel bir yere yerleştireceğiz; âhiret ecri ise elbette daha büyük olacaktır. Keşke bilseler! (Nahl, 16/41) Onlar güçlüklere katlanan, rablerine güvenen kimselerdir." (Nahl, 16/42) ayetleri de bu olaya işaret etmektedir.

SONUÇ

Hz. Peygamber'in (as), Mekke döneminde insanları İslam'a davete başlamasıyla birlikte kendisi ve Müslümanlığı kabul eden diğer insanlar birçok fiziksel işkenceye maruz kalmışlardır. Hz. Peygamber, Mekke'nin fethine kadar yaklaşık yirmi üç yıl kadar süren çetin mücadelesine yakın akrabaları, aile fertleri ve güvendiği yakın arkadaşlarını İslam'a davet ederek başlamış. Ancak bu durum Hz. Peygamber'in ve Müslümanların birçok psikolojik ve fiziksel zorluklarla karşı karşıya kalmasına engel olmamıştır.

Hz. Peygamber'in tebliğ görevinde kullandığı her türlü iyi niyetli ve müsamahalı tavrına rağmen Mekkeli müşrikler farklı sebeplerle O'na, tebliğine ve Müslümanlara karşı çıkmışlardır. Müslümanların aldıkları birtakım tedbirlere karşın müşrikler, Müslüman toplum üzerinde kurdukları psikolojik baskıyı artırmaya devam ederek baskılarını fiziki müdahale alanına taşımışlardır. Bu müdahaleler Hz. Peygamber'e, kölelere, cariyelere, fakirlere, Mekke'de koruması olmayan kimselere ve zayıf Müslümanlara ağır fiziksel işkenceler olarak uygulanmıştır. İşkence ve eziyetlere maruz kalan köle ve cariyeler olmakla beraber, eziyet yapılanlar arasında Müslüman hürler de yer almıştır.

Bu işkenceler, öldürecek düzeyde boğazı sıkma, gözlerinin kaybetmesine neden olacak uygulamalar, dövme, kafasını taşla ezme, Müslümanların geçtikleri yollara dikenler ve dallar serme, sırta deve işkembesi boşaltma, öldürme teşebbüsünde bulunma, kızgın kayalıklara yatırma, suya sokarak boğmaya çalışma, ateş ile yakmaya çalışma şeklinde uygulanmıştır.

Hz. Peygamber, kendilerine yapılan bu fiziksel işkenceler karşısında her şeye rağmen metanetini ve iyi niyetini koruyamaya, sabretmeye, dayanmaya çalışmış ve inananlara da bunları tavsiye etmiştir. Müslümanlar da sabretmişler, uğradıkları işkencelerin boyutları artınca da canlarını korumak için kalplerinde olmayanı söylemek durumunda kalmışlardır. Yapılan eziyet ve işkencelerin şiddeti artınca, katlanılması zor seviyelere ulaşınca Hz. Peygamber inananlara dinlerini daha iyi yaşayabilecekleri yer olan Habeşistan'a hicret etmeyi tavsiye etmiştir.

KAYNAKÇA

- Algül, H. (2003). Hz. Ebû Bekir'in İslâm'ın İlk Yıllarındaki Faaliyetlerine Genel Bir Bakış. *İstem*, (1), 23-38.
- Apak, A. (2017). Habeşistan hicreti üzerine mülahazalar. *Siyer Araştırmaları Dergisi*, (2), 27-44.
- Apak, A. (2014). *Ana Hatlarıyla İslam Tarihi 1*. İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Bayram, E. (2019). Mekke Müşriklerinin Nübüvvet Karşısındaki Tutum ve Davranışları (Mekkî Sureler Bağlamında). *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 919-939.
- Belâzürî (2020). *Ensabü'l-eşraf 2* Cilt. (M. Akbaş, Çev.). İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 1 /167.
- Çelenk, D. (2017). Hz. Peygamberin Mekke devrinde karşılaştığı sıkıntılar, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Efendioğlu, M. (2013). Zübeyr b. Avvâm. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 44, 522-524.
- en-Nedvi. (1992). *Rahmet Peygamberi Hz. Muhammed*, (A. Özaydın, Çev.), İz Yayıncılık, İstanbul, 100.
- Fayda, M. (1994). Ebû Bekir. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 10, 101-108.
- Fayda, M. (1992). Bilâl-i Habeşî. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 6, 152-153.
- Gündüz, M. S. (2021). Hz. Zübeyr bin Avvam: Peygamberimiz'in İzinde 40 Sahabi/6 (Vol. 6). Beyan Yayınları.
- İbn Hacer. (2001). *el-İsâbe fî temyîzi'sahâbe*, thk. Sıtkı Cemîl el-Attâr, Dârü'l-Fıkr, Beyrut, 287-288.
- İbn Hacer. (1986). *Fethu'l-bârî bi-şerhi Sahihî'l Buhârî*, C.7, Thk. Muhammed Fuad Abdülbaki, (M. el-Hatîb, Darü'r Reyân Littüras, Çev.). Kahire 433.
- İbn Hişam. (2006). *Siret-i İbn Hişam*. (H. Ege, Çev.). İstanbul: KahramanYayıncılık, 1/397, 398.
- İbn İshak. (2013). Hz. Peygamber'in Hayatı ve Gazveleri, (Çev. A. Bakkal), İstanbul: İlk Harf Yayınevi, 293.
- İbn İshâk. (2009). *Siretü'n-Nebeviyye*, 2. Baskı, Thk. Ahmed Ferid el-Mezidi, Darü'l Kütübî'l İlmiyye, Beyrut, 263.
- İbn İshak. (1988). *Siyer*. (S. Özer, Çev.). İstanbul: Akabe Yayınları, 251.
- İskender, Y. (1981). İslam Tarihinde Hicret ve Alınması Gereken Dersler. *Diyanet Dergisi Hicret Özel Sayısı*, 120-121.
- İbn Kesir. (2014). *Es-Siretu'n Nebeviyye*. (H. Akın, Çev.). İstanbul: Çelik Yayınevi, 178.
- Kılıç, Ü. (2020). Hz. Ammâr bin Yâsir. İstanbul: Beyan Yayınları, 28.
- Köksal, M. Â. (1977). Hz. Muhammed (As.) ve İslâmiyet: Mekke devri. (Vol. 14). İrfan Yayınevi.
- Külekçi, C. (2018). Bir Son Dakika Sınıfı: Tuleka, Siyer Yılığ 1. İstanbul: Endülüs Yayınları.
- Mealı, Kur'an-ı Kerim'de (2018). Diyanet İşleri Başkanlığı. Ankara. URL: <https://kuran.diyaret.gov.tr/mushaf/kuran-meal-2/ahzab-suresi-33/ayet-33/diyaret-isleri-baskanligi-meali-1>
- Montgomery Watt, W. (2016). Hz. Muhammed Mekke'de. (S. Kalkan, Çev.). İstanbul: Kuramer Yayınları, 153.
- Muhammed b. Muhammed Ebû Şehbe. (1992). *es-Siretü'n-nebeviyye fî dav'i'l Kur'an ve's-Sünne*, Daru'l-kalem, Dimeşk 1412/1992,C.1, s.295.
- Muhammed bin Abdulvahab. (1977). Hz.Muhammed'in Hayatı, (Çev. Şeyh Salih bin Abdulaziz Al Racihi). Ankara: Güven Matbaası, 54.
- Özer, M. A. (2015). *Bir iktidar mücadelesi: Ebu Cehil ve ilk Müslümanlar* (Yüksek Lisans Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Entitüsü.
- Öztürk, L. (2001). İslâmiyet'in Yayılmasında Hicretin Önemi: Habeşistan Hicretleri Örneği. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (SAUIFD)*, 3(4), 7-24.
- Pırlanta, İ. (2018). Müşriklerin Hz. Peygamber'e Karşı Takınmış Oldukları Tavırlar-Ebû Süfyân Örneği. *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13(13), 75-102.
- Safi, O. (2013). *Peygamberi Tanımak*, (N. Haliloğlu, Çev.). İstanbul: Nefes Yayınları, 112.
- Sarıkaya, A. (2020). Hz. Bilal-i Habeşî. İstanbul: Beyan Yayınları, 29.

Ünlü, N. (2021). *İslam Tarihi 1*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 25.